

Jan Hus jako učitel (I.): Požadavky rektora na učitele

Autor: Zuzana Svobodová

Abstract

Jan Hus as Teacher (I.): His Requirements towards Teachers during his Rectorship. – In connection with this year's 600th anniversary of the death of Jan Hus, Zuzana Svobodová addresses his role as Rector of Charles University. Specifically, based on Jan Hus's university addresses, the roles of teacher and pupil are investigated, focusing on the virtues, which academics were called to be aiming at. Hus saw the fundamental functioning of the university in the effort for an ever greater glory of God's truth. In Hus's opinion, this should be assisted by cultivating knowledge as well as by addressing man's will. Along the same lines, university members need to strive for courage, perseverance, humility, and modesty, however, above all, it is love that has to show in the life of a scholar. Without love, all efforts shall prove futile. Whoever wishes to promote themselves rather than improving relations to other people, he/she works towards deteriorating the good name of the university. A scholar's role is primarily one of service; it primarily involves self-education and continuing education.

Keywords: Jan Hus, education, erudition, care of the soul, teacher's role, purpose of education, ethos, university

Klíčová slova: Jan Hus, výchova, vzdělávání, péče o duši, role učitele, cíl výchovy, étos, univerzita

K motivaci tohoto textu

Jaké nároky kladl Jan Hus na učitele a jaké na žáky, a zcela konkrétně na absolventy filosofické fakulty Univerzity Karlovy? To jsou hlavní otázky následujícího textu,¹ který je psán z tázání, čím by se mohl v díle Jana Husa inspirovat ten, který se věnuje filosofii výchovy, a tím například v roce 2015 připojit vzpomínku šestistého výročí upálení Jana Husa v Kostnici.

Jan Patočka při třístém výročí úmrtí Komenského popsal dva způsoby připomínání „veleduchů“: Jako předchůdců našich myšlenek a tendencí, nebo jako myslitelů od nás odlišných. Z velikánů připomínaných prvním způsobem v podstatě dnes čerpat nelze, neboť jsou našimi předchůdci, my stojíme na jejich základech dávno položených, a naše dnešní poznání a praxe nutně překonávají tyto zakladatele. Připomínáme je tedy v jistém smyslu jako součást oslavy nás samých, neboť díky nim jsme dospěli dnes tak daleko a vysoko. Můžeme však vzpomínat na jedinečné tvůrčí osobnosti jiným způsobem: Jestliže stáli u zrodu něčeho podstatného, nového i dnes, protože jejich myšlenky jsme dosud nedomysleli a jejich záměry zůstaly jako dosud neuskutečněné živými dodnes, můžeme si tyto osobnosti připomínat také

---

¹ Text je rozdělen do dvou částí (pro dodržení rozsahu pro články dle redakčních podmínek časopisu *PAIDEIA*), a to podle orientace na učitele (první díl) a orientace na studenta – absolventa univerzity (druhý díl).

jako naše učitele, učitele nás samých ještě stále nyní, od nichž se můžeme skutečně učit i dnes – „pod podmínkou ovšem, že je to plodné a že jsme ochotni aspoň v jistých bodech zproblematizovat i sami sebe, získat distanci i vůči nejsilnějším samozřejmostem dneška“, upozorňuje na nutné předpoklady Jan Patočka. (Patočka 1998: 352)

Podobně jako se při vzpomínce Komenského výročí tázal Patočka, chci se ptát dnes na význam Husův: „...není v této systematicke ještě něco víc než (...) zastaralé, dobově theologické a metafyzické teze? Nestojí za ní určitý impuls tvůrčí, který ukazuje svou plodnost právě ve svých aplikacích, a který bychom si s prospěchem mohli a měli osvojit i my?“² (Patočka 1998: 353) Přestože Hus nevytvářel systematické dílo pro učitele či pořadatele výuky, přesto se jako rektor pražské univerzity vyjadřoval k podstatným vlastnostem žáka a učitele, na které dnes ne vždy navazujeme. Je tomu tak proto, že se jedná o vlastnosti neplodné? Nebo jsou Husem zmiňované hodnoty charakteru dnes neužitečné, protože v naší ekonomicky zaměřené společnosti „nesměnitelné“? Ztratily „hodnotu“ pro člověka, který usiluje uskutečňovat své lidství v 21. století (srov. Preambule XI. úplného znění Statutu Univerzity Karlovy v Praze ze dne 17. října 2014)?

Představa učitele dle Husových rektorských řečí

Jaký by měl být dle Jana Husa učitel? Člověk, který se stal učitelem, je především služebník. Tím je sice v Husově biblické antropologii každý člověk, ale ten, který dosáhl stavu mistrovského, je zvláště odpovědný za to, aby svou bystrost, která se prokázala při získání jeho hodnosti, užíval nejen pro sebe, ale i pro dobro druhých; pak bude věrným člověkem, věrným povoláním služebníkem, a tím snad i vyvoleným. (srov. Stein, Ryba 1948: 20–21, 40)

Učitelé se mají starat o to, aby „jinoši byli v srdci podněcováni obíratí se vědami“, (Stein, Ryba 1948: 16) rozum tedy musí být dynamizován vůlí, ta podněcuje zájem, jako činnost srdce rozhájí krev do těla. Učitel má působit na srdce žáků, to je ono srdečné učivo, (srov. Palouš 2004: 75nn, Palouš 2010: 89, Palouš, Svobodová 2011: 104) niterná působivost. (srov. Palouš 2010: 16, 75, 85–88; Palouš 2009: 24, Palouš, Svobodová 2011: 104–105, Palouš, Prázný 2012: 87–89) To lze asi sotva učinit jinak, než když sám učitel je tím, který celým srdcem vyznává pravdu toho, co sděluje žákům. Hus sám o sobě v listě z Kostnice určenému členům Univerzity Karlovy píše: „Celým srdcem vyznávám veškerou pravdu, hodnou víry.“ (Hus 2015: 120)

K étosu učitele patří dle Husa neméně statečnost. Ta je nutná k tomu, aby byl učitel schopen odkazovat k pravdě za každých okolností, aby se nenechal v tomto svém působení zastrašit či ohrozit. Navíc je třeba statečnosti také k tomu, aby učitelé nalézali vzájemně jednotu v odhodlání k pravdě, aby se nebáli kritiky či odpůrců. (Stein, Ryba 1948: 16–17) Má-li být mezi učiteli navzájem náklonnost či láska, pak je k tomu zapotřebí odhodlání a stálého odhodlávání překonávat nejrůznější neshody, což vyžaduje statečnost, ale i trpělivost: „...miluj je a v nenávisti měj jejich vady. Neboť jestliže tvůj klid mírnou domluvou vnese neklid do srdcí lidí špatných, je třeba, abys ty svůj klid zachoval bez porušení.“ (Stein, Ryba 1948: 66)

² Citováno dle odkazu na původní text Patočkova rukopisu, který cenzura v roce 1970 převrátila v text s vyzněním jiným, než jaký byl Patočkův záměr – viz Ediční komentář v citovaném díle, s. 393.

Kdo však rozumí svému úkolu jako skutečnému poslání a přijímá jej v souladu se svým nejlepším vědomím, ten již vnímá velikost vzájemné dynamiky, kterou působí HARMONIA (srov. Hes. *Th.* 937, 975; zlom. B 8; C 1,8; Aristot. *Nic. Eth.* 1155b 4,5; Aristot. *Met.* 5.1024a 20; Palouš 1992: 37–49), v níž právě největší protiklady jsou schopny spolupůsobit krásný a dobrý soulad, ten již vnímá základní dynamiku kosmu, nikoli apatii, ale sympatii, lásku. Učitel má být dle Husa mírný tam, kde je to na místě, ale též přísný a rozhodný tak, aby bránil sporům, „krotil vzpurnost, potlačoval odmlouvání, trestal drzost a co nejrychleji urovnával sváry“. (Stein, Ryba 1948: 34)

V listu „Pražské univerzitě“ z 27. června 1415 Hus rovněž připomíná důležitost vzájemné úcty a lásky mezi akademiky (list věnován mistrům, bakalářům i studentům): „Vyzývám vás při samotném nejlaskavějším Ježíši, abyste milovali jedni druhé, abyste vymýtili rozkoly, usilovali především o čest Boží a pamatovali na to, jak jsem vždy usiloval o prospěch univerzity ke cti Boží, jak jsem se rmoutil nad vašimi nesváry a výtržnostmi a jak jsem chtěl náš přeslavný národ shromáždit v jedno (...) Dále pak, nejmilejší v Kristu Ježíši, stůjte v poznané pravdě, která vítězí nade vším a rozmáhá se až navěky.“ (Hus 2015: 119) Vzájemná láska a věrnost poznané pravdě mají tedy být hlavními ctnostmi pěstovanými mezi členy univerzity. Hus však věděl, že i přes veškerou snahu se to nemusí vždy dařit; na sobě poznal zradu některých svých dřívějších kolegů, přesto tvrdí, že by pro ně on sám život nasadil, Hus se za ně modlí k Bohu, to však neznamená, že by obětoval poznanou pravdu ve snaze znovu získat jejich náklonnost (srov. tamtéž).

Protože si je však Hus vědom toho, že je pouze člověkem, připojuje členům Univerzity Karlovy výzvu: „Pokud kterýkoli z těch článků obsahuje jakoukoli lživou myšlenku, zříkám se jí a světuji ji k opravení Pánu Ježíši Kristu, který zná mé upřímné úmysly – a nikoli pokřiveným výkladům ve smyslu, který jsem nezamýšlel. A také i vás vyzývám v Pánu: pokud v kterémkoli z těch článků najdete jakoukoli nepravdivou myšlenku, zřekněte se jí, ale vždy tak, abyste neuškodili pravdě, která byla zamýšlena“ (Hus 2015: 120). Pravda, která byla zamýšlena, nemohla být jen „pravdou“ pro dobro jedince, ale pravdou, kterou Hus ctil jako hodnou víry, jako nárok, výzvu či oslovení, jako životodárný zdroj.

V povolání učitele je asi více než v jiných povoláních člověk v nebezpečí mnohomluvnosti. Asi 20. října 1409 uvádí Hus ve své řeči po rektorské volbě, která se udála 17. října: „V mnohomluvnosti vždy se tají hřích, (...) dlouhá řeč znechucuje a do mysli se vkrádá žvatlavost.“ (Stein, Ryba 1948: 18) Zároveň však, pokud by učitel zapomínal napomínat, aby se v dobrém prospívalo, bylo by to provinění vůči jeho poslání, byla by to nedbalost, (Stein, Ryba 1948: 18) již se musí každý služebník vyhýbat. Hus jako rektor univerzity se měl zároveň zhostit úkolu být vůdcem a ochráncem, světlem a ředitelem, soudcem a trestatelem, pastýřem a správcem, což komentuje slovy: „Těžké jsou to úkoly.“ (Stein, Ryba 1948: 21) Proto hned připomíná nutnost zmužilosti (latinsky *virtus*, řecky *ARETÉ*), síly a především lásky ve všem konání – a odkazuje na *IK* 16,13n. (Stein, Ryba 1948: 22)

Ani jako rektor nezapomínal Hus na pokoru – naopak ji právě zdůrazňoval ve své nástupní řeči nejvíc, (srov. Stein, Ryba 1948: 20) sám o sobě hovořil jako o nedostatečném, koktajícím, s třesoucími se rty, plném studu a zahanbení, strachu a chvění. (srov. Stein, Ryba 1948: 18–21) Jestliže v předchozí řeči představený univerzity pravil o Husovi: „V jeho citu jest láska, v úmyslu pravdivost, v úsudku jasnost (...) [v jeho jednání] čistota života,“ (Stein,

Ryba 1948: 20) Hus tuto chválu nepřijal a cítil se tímto slovem zraněný v nitru svého srdce. (Stein, Ryba 1948: 19) Zároveň však si byl Hus vědom jisté umírněnosti v pokoře učitelského stavu, neboť cituje Augustina: „Přílišnou pokorou se porušuje vážnost potřebná k vyučování.“ (Stein, Ryba 1948: 34) Ke každému povolání, nejen k učitelskému, je možné vztáhnout Husovu připomínku evangelijních slov: „Mnoho povolání, ale málo vyvolání,“ (Mt 20,16; 22,14) již odkazuje každého ke skromnosti a pokoře: „Nikdo nesmí být domýšlivý na vlastní síly.“ (Stein, Ryba 1948: 21)

Je-li si kdo vědom velikosti a důležitosti úkolu, který nese, pak by mu neměla být cizí schopnost vyžádat si pomoc, jako Janu Husovi ve chvíli, kdy byl zvolen rektorem. Tehdy s odkazem na starozákonního Mojžíše žádal, aby mu ku pomoci byli mužové moudří, opatrní a osvědčené zkušenosti. (srov. Stein, Ryba 1948: 23) Zvláště se pak věnoval výkladu každého slova této charakteristiky rádců – totiž muži mají být zralí, „svěží věkem i stálostí“, „utvrzení spravedlností, aby se neodchýlili se stezky spravedlnosti ani ze strachu, ani z náklonnosti, ani ze zášti, anebo z dychtivosti dávat rady“, nikoli mladíci, „kteří vyhledávají vášně“ (Stein, Ryba 1948: 23).

V podmínce moudrosti u rádců odkazoval Hus na Aristotela: „Vlastností moudrého muže je, že nelže a může ukázati, lže-li někdo,“ (Stein, Ryba 1948: 23) a Ambrože: „Kdo je moudřejší než ostatní a dovede ve všem nahlédnouti až na dno, který rozřeší přítomné nesnáze, předvídá hrozící v budoucnu a přináší prostředek k nápravě v tom, co je na škodu.“ (Stein, Ryba 1948: 24 – mylně vytištěno číslo stránky jako „42“) Nakonec to, co znamená být mužem osvědčené zkušenosti, vykládal Hus jako život podle zákona Božího a králova, nikoli upřednostňování sebe a vlastního užitku, ale upřednostňování duchovního prospěchu nad tělesným. (Stein, Ryba 1948: 24–25)

Vše, co učitel doporučuje svým žákům, měl by sám ukazovat na sobě; jinak nemůže být považován za dobrého učitele: „Hanba je pro učitele, když vlastní vina ho káře,“ (Stein, Ryba 1948: 27) marné je učení toho, který učí, ale nekoná. (srov. Stein, Ryba 1948: 60) Proto má mít učitel kolem sebe kolegy jako dobré rádce, a být ochoten nechat se jimi napomenout a poučit: „Tak navzájem sdílejíce si poučení, budeme státi jako čtverohran v ctnosti bez hany.“ (Stein, Ryba 1948: 28) Opět to neznamená, že by se měl učitel nechat odvést od poznané pravdy, byť by jej kolegové přesvědčovali – pokud se neprokáže pomýlení, je třeba se držet nahlédnuté pravdy – Hus v takovém případě dle vlastních slov říkal namítajícím: „Směle dokazujte, já vám potom rád odpovím.“ (Hus 2015: 135 – „Přátelům pravdy“, dopis z 5. července 1415)

Svou zkušeností mají učitelé rozeznávat užitečné věci, zaměřit se na ty více k dobrému užitečné, než ty méně přispívající k dobru, být upřímní a bez poklesků vůči sobě i druhým. (Stein, Ryba 1948: 28–29) Zkušenost v tomto kontextu Hus vyložil jako zkoušení dvěma očima – okem rozumu a okem citu (Stein, Ryba 1948: 33) – duchovní člověk tak má rozeznávat věci užitečné a lepší. Tyto oči duchovního člověka nebývají stejně velké. Hus upozorňuje na to, že někteří mnohemu učí, ale málo milují, „mnoho se starají o osvětlení rozumu a málo se starají o pravdu, ačkoli přece oko rozumu osvětluje pravda a oko citu láska“. (Stein, Ryba 1948: 33)

Učitel by měl být „osvětlen moudrostí, proniknut laskavostí, osvědčen zkušeností a ozdoben nevinností,“ (Stein, Ryba 1948: 33) přičemž osvětlený moudrostí ovládá umění

vyjádřit to, co ví a nač je tázán, a laskavost, stejně jako pokora učitelů, má mít svou míru, naproti tomu v nevinosti či počestných mravech má učitel vynikat – Hus odkazuje na Boethia: „...učitel ve své řeči musí být pravdivý, v úsudku spravedlivý, v radě prozíravý, ve svěřeném věrný, vyrovnaný v tváři, laskavý v citu, v ctnostech význačný, v dobrotě chvályhodný (...) Žádná věru věc není tak zhoubná pro žáka, jako úhonný život učitelův, neboť poučení ztrácí na ceně pohoršlivým životem učitelovým (...) učiteli, jehož život budí neúctu, nutně se stává, že se s pohrdáním setkává i jeho vyučování.“ (Stein, Ryba 1948: 34)

Mezi neřesti, kterých si Hus všímá u učitelů a napomíná je kvůli nim, patří: lenost, hádavost, neposlušnost, pomlouvání, závist a malá snaha se účastnit učených rozprav, disputací. (Stein, Ryba 1948: 36) To ukazuje na důraz, jaký Hus kladl na spojení myšlení a jednání – nestačí být rozumný a učený, ale je třeba vtělit poznanou pravdu do svého dobrého jednání, neboť zejména skrze činy vstupuje člověk do styku svým okolím. Zároveň také okolí učitele, v tomto smyslu především jeho kolegové v učitelském povolání, mají také odpovědnost za prostředí, které vytvářejí. Mají se tedy vzájemně podporovat v dobrém a napomínat, jestliže nečiní učitelskému povolání čest.

Inspirace z Husovy rektorské role pro výchovu a vzdělávání (závěr)

Hus je profesorem v tom slova smyslu, který odkazuje na vyznavačskou roli (*professio* – vyznání, *professor* – vyznavač). Hus je svědkem pravdy jím prožité, nahlédnuté a přijaté. *Professio* je mu životní cestou. Tomu, koho vyznával za svého Pána, toužil zůstat věrný i v posledních chvílích života. Protože skutečně žil jako vyznavač, *professor* – hlásitel (srov. ESSČ, heslo ‚hlásitel‘), měl mnohé žáky, následovníky, posluchače svých slov. Na konci života cítil odpovědnost především za ně, a i když mohl jednat i jinak, myslel především na to, aby nepohoršil své následovníky a kvůli svým posluchačům se rozhodl jednat tak, aby jim bylo snadnější nahlédnout, aby neztratili důvěru v to, co jim předával. (srov. Hus 2015: 88) Ve chvílích, kdy nemohl být se svými posluchači, nemohl tedy lépe vysvětlit či ozřejmit svá slova a skutky, jednal tak, aby žáci nepřestali důvěřovat v upřímnost a pravdivost slov svého učitele.³ V této oddanosti tomu, co hlásal, by i současnému učiteli mohl Husův přístup být příkladem – jestliže i současný učitel učí – světuje svým žákům – to, co je mu bytostnou pravdou.

Pro Jana Husa jako rektora bylo důležité, aby univerzita byla prostředím, kde se pěstuje nejen vědění, ale též ctnosti (Stein, Ryba 1948: 17) – s vědomím, že je to prostředí menšiny, o to větší společenskou odpovědnost však akademici nesou: „Málo těch, kteří hledají dobré mravy, ještě méně těch, kteří jiné vedou k dobru, mnoho těch, kteří jednají špatně a jiným překážejí dobře jednat.“ (Stein, Ryba 1948: 66) Také proto obsahovali univerzitní řeči vždy napomenutí, plynoucí z reflexe východisek, směřování a cílů. Již při samotném pročitání jednotlivých rektorských projevů Jana Husa je čtenáři zjevné, kam tehdejší univerzitní učení směřovalo. Všechny univerzity té doby byly papežskými

³ Jde o třetí ze třech důvodů popsaných 20. června 1415 v dopise nejmenovanému prelátovi, (srov. Hus 2015: 87) případně o třetí ze čtyř důvodů, které Jan Hus vypisuje v dopise z téhož dne příteli v Kostnici: „...přičemž bych za prvé musel odstoupit od mnoha pravd..., zadruhé odpřisáhnout a tak se stát krivopřísežníkem, neboť bych se přiznával k bludům, jež jsou mi lživě připisovány; zatřetí bych tím pohoršil množství Božího lidu, jemuž jsem kázal (za což bych si zasloužil mít na krk pověšen mlýnský kámen a být utopen v mořské hlubině); a začtvrté, kdybych to udělal ve snaze uniknout krátkému zahanbení a trestu, propadl bych tomu největšímu zahanbení a trestu, pokud bych se před smrtí hluboce nekál.“ (Hus 2015: 88)

institucemi, tedy jejich zakládací listiny se neobešly bez podpisu papeže. Tím měla být i univerzita zasazena v řádu, jehož počátkem i koncem byl vnímán Bůh. Proto také svou kvodlibetní disputaci končil Hus slovy, která jsou prosebnou modlitbou k Bohu, prosbou o spasení. (Stein, Ryba 1948: 17) Pro Husa jako Kristova kněze znamená vést univerzitu ke Kristu, a to skrze pěstování vědění a ctností.

Dnes kromě prostředí na papežských univerzitách již nemůže být oficiální rektorské řeči o vedení veškerého univerzitního díla ke Kristu. Přesto je zjevné, že také vědecké dílo vyžaduje zachování jistého řádu, proto vznikají nejrůznější „etické kodexy“. I dnešní Univerzita Karlova má svůj etický kodex,⁴ v němž klade důraz například na úctu k pravdě – v preambuli, přičemž je na tomto místě odkazováno na Statut Univerzity Karlovy, jehož preambule označuje jako poslání této instituce: „Sloužit pravdě a rozvíjet ideály lidství.“⁵ Dále Etický kodex Univerzity Karlovy zdůrazňuje například úctu k mravním principům a zásadám, základní pravidla mezilidských vztahů a slušného chování (I,2.4), charakterní, čestné, poctivé a spravedlivé jednání (v preambuli; I,3.12; II,1.14.15; III,1).

Ideály lidství jsou jistě záměrně uvedeny v plurálu, tedy s vědomím, že současná univerzitní obec se vztahuje k ne-jedné orientaci lidství. Nebo je možné vidět za touto formulací nejvyšší orientaci univerzity k lidství a k pravdě, které jsou vnímány různě proto, že je vnímají různé osoby, které se ve svých vyjádřeních o podstatách více či méně liší. Pokud by taková jednota v různosti skutečně platila, navazuje pak Univerzita Karlova také na středověké vysoké učení Karlovo, jak je mezi léty 1409–1410 vedl Mistr Jan Hus. Učit se totiž vidět za všemi rozmanitostmi dnešních přístupů ve vědě podstatnou jednotu, to vyžaduje nejen vědecké úsilí, ale mnohem více péči o ARETÉ, aby člověk neustával v péči o duši, ale usiloval o výbornost, o lidství. Pak bude univerzita i veškeré učení skutečně životodárné (*alma mater*), jak požadoval Jan Hus. (srov. Stein, Ryba 1948: 16, 26)
(pokračování)

---

⁴ Etický kodex Univerzity Karlovy z 11. července 2013 [on-line] je dostupný z URL: <<https://www.cuni.cz/UK-5317.html>>, též <https://www.cuni.cz/UK-5317-version1-eticky_kodex_uk.pdf> [cit. 14. 11. 2015].

⁵ Jedenácté úplné znění Statutu Univerzity Karlovy ze 17. října 2014 [on-line] je dostupné z URL: <<https://www.cuni.cz/UK-6484.html>>, též na: <<https://www.cuni.cz/UK-146-version1-uzxistatutuk.pdf>> [cit. 14. 11. 2015].

SEZNAM LITERATURY

ARISTOTLE. *Aristotle's Metaphysics*. Ed. W. D. Ross. Oxford: Clarendon Press, 1924.

V textu odkazováno na místo dostupné z URL:

<<http://data.perseus.org/citations/urn:cts:greekLit:tlg0086.tlg025.perseus-grc1:5.1024a>>
[cit. 14. 11. 2015].

ARISTOTLE. *Ethica Nicomachea*. BYWATER, Ingram (ed.). *Aristotelis Ethica Nicomachea*.

Oxford: Clarendon Press, 1894. V textu odkazováno na místo dostupné z URL:

<<http://data.perseus.org/citations/urn:cts:greekLit:tlg0086.tlg010.perseus-grc1:1155b.5>>
[cit. 14. 11. 2015].

Elektronický slovník staré češtiny (ESSČ), Homolková, Milada – editor hesla „hlásitel“. In: *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 1.0.0. Poslední změna: 13. 11. 2015 [cit. 14. 11. 2015].

Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Dostupný z URL:

<<http://vokabular.ujc.cas.cz>>.

Etický kodex Univerzity Karlovy z 11. července 2013. [on-line] Dostupný z URL:

<<https://www.cuni.cz/UK-5317.html>>, též z:

<https://www.cuni.cz/UK-5317-version1-eticky_kodex_uk.pdf> [cit. 14. 11. 2015].

HÉRAKLEITOS z Efesu. *Zlomky*. Užito textů dostupných z URL:

<<http://www.herakleitos.cz/presokratici/22/bcz.htm>> [cit. 14. 11. 2015].

HESIOD. *The Homeric Hymns and Homerica with an English Translation by Hugh G.*

Evelyn-White. Cambridge, MA.: Harvard University Press; London: William Heinemann Ltd., 1914. V textu odkazováno na místa dostupná z URL:

<<http://data.perseus.org/citations/urn:cts:greekLit:tlg0020.tlg001.perseus-grc1:901-937>>,

<<http://data.perseus.org/citations/urn:cts:greekLit:tlg0020.tlg001.perseus-grc1:963-1002>>

[cit. 14. 11. 2015].

HUS, Jan. *Listy z Kostnice*. Praha: Biblion, 2015. ISBN 978-80-87282-22-9.

Jeruzalémská Bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. Kostelní Vydří:

Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7195-289-3.

PALOUŠ, Radim. *Ars docendi*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0855-3.

PALOUŠ, Radim. *Filosofická reflexe několika pojmů školské pedagogiky*. Praha: Karolinum,

2010. ISBN 978-80-246-1833-3.

PALOUŠ, Radim. *Komenského Boží svět*. Praha: SPN, 1992. ISBN 80-04-25615-5.

PALOUŠ, Radim. *Paradoxy výchovy*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1650-6.

PALOUŠ, Radim, PRÁZNÝ, Aleš. *Odpovědnost*. Praha: Karolinum, 2012.

ISBN 978-80-246-2083-1.

PALOUŠ, Radim, SVOBODOVÁ, Zuzana. *Homo educandus: filosofické základy teorie výchovy*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1901-9.

PATOČKA, Jan. *Komeniologické studie II: soubor textů o J. A. Komenském*. Praha: OIKOYMENH, 1998. ISBN 80-86005-03-4.

STEIN, Evžen, RYBA, Bohumil (eds.). *Mistr Jan Hus jako universitní rektor a profesor*. Praha: Jan Laichter, 1948.

XI. úplné znění Statutu Univerzity Karlovy v Praze ze dne 17. října 2014. [on-line] Dostupné na z URL: <<https://www.cuni.cz/UK-6484.html>>, též na: <<https://www.cuni.cz/UK-146-version1-uzxistatutuk.pdf>> [cit. 14. 11. 2015].

(*PhDr. Bc. Zuzana Svobodová, Ph.D.* vyučuje na Ústavu etiky 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze, na Teologické fakultě Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích, na Katedře teologie a filosofie Jaboku – Vyšší odborné školy sociálně pedagogické a teologické, dále učí studenty UK Evangelické teologické fakulty a je lektorkou akreditovaných kurzů dalšího vzdělávání pro pedagogické pracovníky. Zabývá se filosofií výchovy, etikou, dějinami vzdělávání a zkoumá vztahy náboženské a kulturní vzdelanosti.)